

бізнес-інкубаторів як суб'єктів господарювання є ТОВ. Це пов'язано із законодавчо передбаченою можливістю формування статутного капіталу із широкого кола майнових джерел, можливістю ефективного передавання дивідендів до державних структур, в тому числі закладів вищої освіти, на базі яких вони, переважній кількості випадків, створюються, а також специфікою відповідальності за невиконання або неналежне виконання зобов'язань.

2.6. Бізнес-ангели

Терміни

Бізнес-ангел – це фізична особа, суб'єкт інноваційної інфраструктури, що здійснює інвестування у високоризикові, переважно інноваційні, малі та середні підприємства й стартапи.

Ангельські інвестори / Бізнес-ангели: Складні, акредитовані приватні інвестори, які вирішили зробити інвестиції на ранніх стадіях (час, досвід та гроші) у стартові компанії¹.

Angel Investment: Інвестиції (з високим ризиком), здійснені бізнес-ангелами, що забезпечують початкове фінансування для стартапів. Ангели інвестують, підтримуючи компанії фінансово та з точки зору досвіду, до свідчу та особистих мереж в обмін на власний капітал².

Нормативно-правове регулювання

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
3. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19-20. № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
4. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 36. С. 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.

¹ Ewing Marion Kauffman Foundation (2000). URL: http://www.pnl.gov/edo/media/angel_glossary.pdf (EMKF).

² Там само.

5. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. № 2709-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 32. Ст.422. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>.
6. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 47. Ст. 646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>.
7. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 959-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 29. Ст. 377. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.
8. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 19. Ст. 80. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
9. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 08.09.2011 р. № 3715-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 19-20. Ст.166. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>.
10. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки: Закон України від 11.07.2001 р. № 2623-III. *Голос України*. 2001. 02 серп. (№ 136). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-14#Text>.
11. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012 р. № 4618-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 3. Ст. 23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>.
12. Положення про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 30.01.1997 р. № 112 (у ред. постанови від 13.07.2011 № 743). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/112-97-%D0%BF#Text>.

Використана література

1. Ramadani, Veland. Business Angels - Who They Really Are?. Strategic Change. 2009. URL: https://www.academia.edu/6874559/Business_angels_who_they_really_are.
2. Understanding the Nature and Impact of the business angels in Funding Research and Innovation Final Report. BAF. URL: http://www.eban.org/wp-content/uploads/2017/12/Final-Report_Understanding-the-Nature-and-Impact-of-the-business-angels-in-Funding-Research-and-Innovation_FV_Formatted_Revised13.12.2017.pdf.
3. Shuba M., Shuba O. Business angels investment as a special form of business financing. *Вісник Харківського національного університету імені*

- В. Н. Каразіна*. Серія «Міжнародні відносини, економіка, країнознавство, туризм». 2018. № 8. С. 163-165. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rc=t=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwi2r_fszbvrAhXnlYsKHT6SC68QFjAAegQIBBAB&url=https%3A%2F%2Fperiodicals.karazin.ua%2Firtb%2Farticle%2Fview%2F12297%2F13677&usg=AOvVaw3Ld7edXtAMJrjAfen6PaCq.
4. Ульяницька О. В., Ярошенко Т. В. Бізнес-ангели як альтернативна форма фінансування підприємницького сектору в Україні. *Механізм регулювання економіки*. 2009. № 2. С. 75. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/8791/1/21.pdf>.
 5. Офіційний сайт European Business Angel Network. URL: <http://www.eban.org/about-angel-investment/for-entrepreneurs>.
 6. Офіційний сайт Austrian Angel Investors Association. URL: <https://aaia.at/en/>.
 7. Офіційний сайт Angels Band. URL: <https://angelsband.by/>.
 8. Первая годовщина UAngel – асоциации бизнес-ангелов в Украине. URL: <https://inventure.com.ua/news/ukraine/pervaya-godovshina-uangel-associacii-biznes-angelov-ukrainy>.

Рекомендована література

1. Understanding the Nature and Impact of the business angels in Funding Research and Innovation Final Report. BAF. URL: http://www.eban.org/wp-content/uploads/2017/12/Final-Report_Understanding-the-Nature-and-Impact-of-the-business-angels-in-Funding-Research-and-Innovation_FV_Formatted_Revised13.12.2017.pdf.
2. Бенджамин Дж. Руководство для бизнес-ангелов. Москва : Вершина, 2007. 486 с.
3. Близнюк О. П. Класифікація джерел формування фінансових ресурсів підприємства. *Вісник Міжнародного Слов'янського університету, Серія «Економічні науки»*. Том XV. 2012. № 2. С. 52-58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VMSU_econ_2012_15_2_10.
4. Каширин А. И. Инновационный бизнес. Венчурное и бизнес-ангельское инвестирование : учеб. пособ. Москва : Дело, 2010. 260 с
5. Ульяницька О. В., Ярошенко Т. В. Бізнес-ангели як альтернативна форма фінансування підприємницького сектору в Україні. *Механізм регулювання економіки*, 2009. № 2. С. 72-79. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/8791/1/21.pdf>.
6. Федулова Л. І. Бізнес-ангели в національній інноваційній системі. *Проблеми науки*. 2008. № 5. С. 2–7.

7. Хилл Б. Бизнес-ангелы: как привлечь их деньги и опыт под реализацию своих бизнес-идей. Москва : Эксмо, 2008. 496 с.

Коментар

Бизнес-ангели як суб'єкти інноваційної інфраструктури вперше виникли у XIX сторіччі в США в галузі творчої індустрії. Її інвесторами ставали особи, яких, окрім фінансового прибутку від інвестиційної діяльності, спонукало альтруїстичне бажання підтримати певних митців. Згодом діяльність бізнес-ангелів поширилася на інші галузі економіки.

Значна кількість відомих на сьогодні підприємств використовувала на початку своєї діяльності підтримку бізнес-ангелів. Так, як зазначає В. Рамадані, посилаючись на дослідження Ван Оснабрюгга та Робінсона, свого часу 5 бізнес-ангелів надали фінансову підтримку Генрі Форду у розмірі \$ 40 000; у 1977 році бізнес-ангел вклав 91 000 доларів у створення та початок реалізації комп'ютерів Apple.¹

Разом з тим, в Україні відсутнє спеціалізоване правове регулювання. Зокрема, на законодавчому рівні відсутнє визначення бізнес-ангелів, їхня специфіка та державна підтримка їхньої діяльності. Цей фактор справляє негативний вплив на залучення інвестиційних коштів у нашу державу.

Разом з тим у ЄС діяльність бізнес-ангелів є поширеною, а як бізнес-ангели виступають фізичні особи-інвестори. При цьому специфікою їхньої діяльності, на відміну від суто інвестиційної, є переважне фінансування інновацій у новостворених підприємствах. Так, як вказує Європейська комісія, близька 93% усіх інвестицій бізнес-ангелів припадає на зазначених суб'єктів².

Єдиного визначення бізнес-ангелу не існує.

Як зазначають вітчизняні науковці, Вільям Ветцель був одним із перших, хто ввів термін бізнес-ангелів як осіб, що забезпечують ризикові інвестиції в молоді підприємства³.

Серед ознак бізнес-ангелів науковці виділяють такі:

¹ Ramadani, Veland. Business Angels - Who They Really Are? Strategic Change. 2009. URL: https://www.academia.edu/6874559/Business_angels_who_they_really_are.

² Understanding the Nature and Impact of the business angels in Funding Research and Innovation Final Report. BAF. URL: http://www.eban.org/wp-content/uploads/2017/12/Final-Report_Understanding-the-Nature-and-Impact-of-the-business-angels-in-Funding-Research-and-Innovation_FV_Formatted_Revised13.12.2017.pdf.

³ Shuba M., Shuba O. Business angels investment as a special form of business financing. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини, економіка, країнознавство, туризм.* 2018. № 8. С. 163.

- фізичні особи (середній вік бізнес-ангелів від 45 до 65 років; 99% з них – чоловіки, кожен п'ятий – мільйонер);
 - підприємці, які мають значний досвід власного бізнесу, або спеціалісти в успішних компаніях (топ-менеджери, консультанти, адвокати та ін.);
 - здійснюють фінансування за власні кошти¹.
- Однією з найбільш поширених класифікацій бізнес-ангелів є :
- «типові бізнес-ангели»: підприємці, що здійснюють високоризикове інвестування у новостворені підприємства та стартапи з метою одержання прибутку;
 - «тенденційні бізнес-ангели»: здійснюють інвестування у новітні технології;
 - «підприємницькі бізнес-ангели»: мають значний обсяг фінансових ресурсів, що дозволяє їм без значного фінансового ризику для себе інвестувати певну грошову суму у високоризикове підприємництво, при цьому фактично беручи участь в управлінні таким підприємством;
 - «корпоративні бізнес-ангели»: колишні керівники великих підприємств, метою інвестування яких є, переважно, фінансова вигода або особиста участь в управлінні підприємством-реципієнтом;
 - «бізнес-ангели-ентузіаста»: особи що вкладають невеликі суми коштів у значну кількість стартап компаній, без високої вірогідності одержання прибутку;
 - інші види бізнес-ангелів².

Водночас у ЄС також наявна проблема невизначеності щодо єдиного правового статусу бізнес-ангелів. Так найбільш суворі вимоги до цього суб'єкта застосовуються у Великобританії, де для здійснення своєї діяльності бізнес-ангел має пройти процедуру сертифікації. Прот, у більшості країн ЄС діяльність бізнес-ангелів детально не врегульована і не потребує жодної сертифікації чи акредитації. На думку Європейської комісії, незважаючи на недоліки відсутності специфічного правового регулювання, такий підхід є більш доцільним, ніж встановлення жорстких вимог для діяльності бізнес-ангелів, оскільки їхня діяльність характеризується вищим ступенем ризиковості порівняно зі звичайною інвестиційною діяльністю, а корисний ефект від неї має важливе значення для національної економіки.

¹ Ульяницька О. В., Ярошенко Т. В. Бізнес-ангели як альтернативна форма фінансування підприємницького сектору в Україні. *Механізм регулювання економіки*. 2009. № 2. С. 75.

² Shuba M., Shuba O. Business angels investment as a special form of business financing. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія: Міжнародні відносини, економіка, країнознавство, туризм. 2018. № 8. С. 163-164.

Крім того, відсутність жорстких умов для функціонування бізнес-ангелів спрощує залучення іноземного капіталу до підтримки інноваційних стартапів¹.

Для узгодження та взаємної підтримки бізнес-ангелів було створено Європейську мережу бізнес-ангелів (EBAN), яка є загальноєвропейським представником для інвесторів і сьогодні об'єднує понад 150 організацій-членів з понад 50 країн. Ця організація була створена в 1999 році групою мереж бізнес-ангелів у Європі за підтримки Європейської Комісії та Європейської асоціації агентств розвитку (EURADA). На сьогодні EBAN інвестує 7,5 мільярдів євро на рік і об'єднує на правах членства не тільки бізнес-ангелів, їх асоціації та мережі, але й бізнес-акселератори, електронні фінансові платформи, суб'єктів венчурного капіталу та інших суб'єктів інноваційної інфраструктури, що надають допомогу стартапам й малим і середнім підприємствам.

На своєму офіційному сайті EBAN декларує підтримку як інвесторів, так і підприємств-реципієнтів. З одного боку, інвестори-члени організації одержують інформаційно-консультативну підтримку, можливість участі в заходах з нетворкінгу, освітніх курсах тощо, а підприємства-реципієнти можливість підвищення кваліфікації у певних сферах, підтримку на стадії формування ідеї та безпосереднє фінансування діяльності шляхом залучення інвестицій².

Як приклад функціонування мережі бізнес-ангелів на національному рівні можливо навести Австрійську асоціацію інвесторів-ангелів (Austrian Angel Investors Association), що була заснована 2012 року та має правовий статус неприбуткової організації. На сьогодні асоціація має 200 членів і здійснює діяльність у сфері сприяння національній та міжнародній співпраці інвесторів-ангелів, нарощування потенціалу, підвищення рівня обізнаності та вдосконалення правової бази щодо інвестицій³. Як і EBAN, Австрійська асоціація інвесторів-ангелів не обмежує свою діяльність тільки взаємодією бізнес-ангелів і підприємств-реципієнтів, а залучає до себе на правах членства будь-яких суб'єктів, зацікавлених у розвитку та підтримці новостворених підприємств і стартапів.

¹ Understanding the Nature and Impact of the business angels in Funding Research and Innovation Final Report. BAF. URL: http://www.eban.org/wp-content/uploads/2017/12/Final-Report_Understanding-the-Nature-and-Impact-of-the-business-angels-in-Funding-Research-and-Innovation_FV_Formatted_Revised13.12.2017.pdf.

² Офіційний сайт European Business Angel Network. URL: <http://www.eban.org/about-angel-investment/for-entrepreneurs>.

³ Офіційний сайт Austrian Angel Investors Association. URL: <https://aiaa.at/en/>.

Ще одним прикладом успішного функціонування мережі бізнес-ангелів є «BUSINESS ANGEL NETWORK MADRID», що була створена за ініціативи місцевого самоврядування в Мадриді 2002 року. Специфікою даної організації є її спрямованість на залучення інвесторів та підприємств до взаємодії з науковими та освітніми інституціями. Так «BUSINESS ANGEL NETWORK MADRID» щорічно організовує кілька інвестиційних форумів, навчальні програми для інвесторів та навчальні курсів для підприємців. Завданнями цієї організації є сприяння вдосконаленню вищої освіти, оцінка та акредитація наукових та технічних програм/проектів, сприяння захисту та передачі знань з академічного та наукового середовища до бізнесу, сприяння створенню, консолідації та зростанню технологічних компаній за допомогою різних програм прискорення, таких як ESA BIC HealthStart madrid, Мережі приватних інвесторів та Mentors Network madrid, сприяння участі мадридських установ у європейських програмах та інше.

«BUSINESS ANGEL NETWORK MADRID» отримала у 2007 році нагороду IRE (Investigative Reporters and Editors Inc.) за кращу європейську регіональну інноваційну схему.

Досліджуючи діяльність бізнес-ангелів у країнах Східної Європи, варто звернутися до досвіду Республіки Білорусь. Одним найбільш відомих об'єднань бізнес-ангелів цієї держави є «Angels Band». На сьогодні вона об'єднає 90 членів. Завданнями цієї організації є допомога стартап-компаніям у пошуку зацікавленого інвестора, розвиток перспективних стартапів, популяризація діяльності бізнес-ангелів у Білорусії, експертиза стартапів тощо. На виконання цих завдань для стартапів пропонується такий спектр послуг:

- інвестування на стадіях pre-seed та seed;
- експертна оцінка із різних сфер економіки з метою виявлення та усунення проблем на недоліків;
- технічна, маркетингова, бухгалтерська, адміністративна та юридична підтримка;
- організація нетворгінгу з інвесторами;
- можливість залучення інвестицій венчурних фондів¹.

Крім того, «Angels Band» шляхом укладення партнерських угод пропонує стартапам безвідсоткові кредити в розмірі 5000\$, а також фінансову підтримку в розмірі 1000\$ для найбільш перспективних із них.

¹ Офіційний сайт Angels Band. URL: <https://angelsband.by/>.

Однією з найбільш відомих організацій бізнес-ангелів в Україні є «UAngel», що був створений у 2014 році і на сьогодні є повноправним членом EBAN. Членами «UAngel», окрім бізнес-ангелів, є венчурні фонди та акселератори Digital Future, WannaBiz, Fison, Gravia VC та ін. Про успіх діяльності названої організації свідчить той факт, що лише за перший рік її функціонування в рамках інвестування стартапів інвесторами було укладено угоди загальною сумою \$1,6 млн¹.

Таким чином, можливо зробити висновок, що функціонування бізнес-ангелів справляє позитивний ефект стимулювання інноваційної діяльності стартапів та малих й середніх підприємств шляхом надання фінансової та інформаційно-комунікативної підтримки підприємцям. У цьому аспекті важливим є нормативне врегулювання визначення та гарантій діяльності бізнес-ангелів у національному законодавстві України.

¹ Первая годовщина UAngel – асоциации бизнес-ангелов в Украине. URL: <https://inventure.com.ua/news/ukraine/pervaya-godovshina-uangel-associacii-biznes-angelov-ukrainy>.